

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

φαράγγι
ΠΑΝΤΑΒΡΕΧΕΙ”

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ

Όταν, πριν από μια δεκαετία, άκουγα για πρώτη φορά αυτό το περίεργο όνομα, (Πανταβρέχει) σκημάτιζα την εντύπωση, ότι πρόκειται για κάποιο πλάσμα εικονικής φαντασίας. Δεν πολυπίστεψα εκείνον τον πλασιέ από το Καρπενήσι, που στην αίθουσα ενός Δικαστηρίου, μού σφίνωσε την ιδέα στο μυαλό. Όμως εκείνη η ιδέα μού είχε μπει για τα καλά κι ήταν αδύνατο να εξοβελιστεί

Ο ίδιος εκείνος πλασιέ επάνω στη συζήτηση (και στο ...ψήσιμο) απέσπασε από την τσάντα του έναν χάρτη της Ευρυτανίας και μού τον χάρισε. Έπιασα στα χέρια μου το χάρτη σαν κάτι μαγικό και τον ψηλάφησα. Και τότε εισέβαλε στο αίμα μου η “έλμινθα”, το επίμονο σαράκι της περιέργειας και της εξημμένης φαντασίας. Είναι αλήθεια πως κάτι είχα ακούσει, από το '94, έτσι στο ψιθυριστό και στο αόριστο. Κάτι σαν παραμύθι, σαν κι εκείνες τις ιδέες δηλαδή που τις σπέρνουν επιτήδειοι στα πλήθη, με το ένδυμα της φήμης, που όσο κι αν δεν είναι αληθινές, παίζουν το ρόλο τους στη λήπανση των παρορμήσεων...

Ο χάρτης ήταν φρέσκος και μύριζε Ευρυτανία, από τη μια του άκρη ως την άλλη. Πρέπει να πω, πως μόλις είχε τυπωθεί, ανήκε στην “ΑΝΑΒΑΣΗ” και ομολογώ ότι τον βρήκα σχεδόν τέλειο. Ξεδιπλώνοντάς τον και τριγυρνώντας στα όμορφα παραλληλόγραμμα φύλλα του, κάπου εκεί σφηνωμένο ανάμεσα στην Καλιακούδα, το Κρίκελο, τον Προουσό και το Πλατανάκι, με μικρά πράσινα γράμματα, πλάι

στη γαλάζια ροή του Κρικελοπόταμου, εντόπισα το Πανταβρέχει. Έτσι όπως σας το γράφω. Κύκλωσα με το μολύβι μου το σημείο κι αποπειράθηκα να καταγράψω τις οδικές ασητηρίες με τα παρακλάδια τους που προσέγγιζαν κατά τεκμήριο την περιοχή. Ο ίδιος ο δωρητής του χάρτη δεν είχε πάει βέβαια, αλλά είχε ακούσει από άλλους, που κι εκείνοι δεν είχαν πάει στο Πανταβρέχει, αλλά κάποιοι τρίτοι τους το είχαν περιγράψει. Τέτοια φημολογία το συνόδευε...

Συμπτωματικά σε λίγες μέρες, στα “Ταξίδια” του “Βήματος”, ένα μικρό αφιέρωμα στο Πανταβρέχει, ανώνυμο, δίχως στοιχεία, περιγραφές και φωτογραφίες, με ελάχιστες πληροφορίες, έβλεπε το φως της δημοσιότητας. Οι πληροφορίες ήταν στεγνές και αναφέρονταν στη μαγεία ενός φαραγγιού που η πρωτοτυπία του ορίζεται από την οιονεί βροχή πλήθους μικροκαταρραχτών, σαν από ξέφτια δηλαδή μιας ομπρέλας που χύνονται στο κεντρικό του κλίτος. Επί πλέον ανέφερε ότι η προσέγγισή του γινόταν μέσω του **Κρίκελου** και από εκεί μέσω του απομονωμένου χωριού **Ψιανά**, απόπου σε μισή ώρα έπεφτε στο ποτάμι κι ύστερα από δίωρη πορεία έφτανες στο μεισιανό θαύμα των καταρραχτών.

Το ακριβές στίγμα δεν καταγραφόταν ούτε δινότανε ως πληροφορία, μια και όσοι το εγνώριζαν, το φυλάσσανε, ως κόρη οφθαλμού, ζηλότυπα κρυφό. Ξανάνοιξα το χάρτη. Προσπάθησα να εντοπίσω με σχετικότερη ακρίβεια το στίγμα του, αλλά δεν υπήρχε στίγμα, ούτε τελεία ή κυκλάκι.

Ξεκίνησα για πρώτη φορά την Κυριακή 3 του Μάη του '98. Όπως είναι γνωστό, το μήνα αυτό τα νερά ειν'ακόμη πολλά και οι καταρράχτες έχουν όγκο και πλούσια ροή. Ωστόσο εγώ πή-γαινα με σκοπό να ανιχνεύσω τον χώρο κι όχι να τον εξαντλήσω ή να φτάσω ως τη μήτρα των νερών του.

Έφτασα στο **Κρίκελο** στις δέκα. Το όμορφο Ευρυτανικό χωριό έσφυζε από ζωή και αγροτικούς ήχους. Σταμάτησα να πάρω πληροφορίες, αλλά κανείς δεν φαινόταν να κατέχει το πράγμα με σιγουριά.

Έτσι έφυγα άπρακτος από το Κρίκελο και κατέβηκα τις στροφές για το ποτάμι. Πέρασα τον Κρικελοπόταμο κι ανέβηκα προς την πανέμορφη **Δομνίστα**. Δύο μόλις χιλιόμετρα έξω από τη Δομνίστα, είδα τη μοναδική πινακίδα

που υπήρχε σε όλο αυτό το οδοιπορικό, και έγραφε: ΠΡΟΣ ΣΚΟΠΙΑ 4, ΚΑΣΤΑΝΟΥΛΑ 14, ΡΟΣΚΑ 21, ΠΑΝΤΑΒΡΕΧΕΙ 23. Χώθηκα μέσα στο δάσος παίρνοντας τον δρόμο για τη Ροσκά, απόπου μου φαίνονταν πιο προσβάσιμο το φαράγγι του Πανταβρέχει.

Αυτή η διαδρομή θα μου μείνει ανεξίτηλη στα μάτια και στην ψυχή. Πρώτη μου φορά αντίκριζα τέτοιο σκηνικό με τέτοια και τόσα κατακόρυφα και φοβερά βουνά. Αυτή η ανεπανάληπτη κορνίζα του ανάγλυφου της κεντρικής Ευρυτανίας μου θύμισε την ορεινή γιrolάντα της Ναυπακτίας, όπως την πρωταντικρύζεις ερχόμενος από Αμπελακιώτισσα. Η χώρα μας, διαθέτει ένα επιβλητικό ορεινό ανάγλυφο με τέτοιο συναρπαστικό μεγαλείο, που δεν χρειάζεται να μετακομίσεις στην Ευρώπη, για να το χαρείς... Η Ευρυτανία π.χ. είναι δίπλα μας...

Η διαδρομή των 21 χιλιομέτρων έγινε με

συμβατικό αυτοκίνητο και κράτησε δύο ώρες, μαζί με τις εκατατιζές στάσεις. Περιπτώ να αναφερθώ στην κατάσταση του δρόμου, που ασφαλώς και ανήκε στην κατηγορία των προπολεμικών μουλαρόδρομων. Τα ελατοδάση, οι νεροσυρμές, οι βαθιές πτυχώσεις, οι απίθανοι γκρεμοί, οι σάρες, τα μυτίκια, οι ορθοπλαγιές, τα ολόδροσα λιβάδια και εν τέλει η ζωγραφική απεικόνιση ενός φανταστικού κόσμου, που δεν ήταν καθόλου μα καθόλου φανταστικός, αλλά απλώνονταν δίπλα από τα πόδια και πάνω από τα μάτια μου, έφταναν και περίσσευαν για να χορτάσουν τη διψασμένη μου ψυχή.

Έφτασα στη Ροσκά. Λίγα σπίτια μοναχικά, απλωμένα σε μια ομοιόμορφη ερημιά κι ένα δάσος πρωτόγονων ήχων, με συνάρπασαν για λίγο. Έφερα γύρο την παλιά κι εγκαταλειμμένη εκκλησία κι αμέσως πήρα το δρόμο για τη χαράδρα του Κρικελοπόταμου. Αυτό που

Αυτή η διαδρομή θα μου μείνει ανεξίτηλη στα μάτια και στην ψυχή. Πρώτη μου φορά αντίκριζα τέτοιο σκηνικό με τέτοια και τόσα κατακόρυφα και φοβερά βουνά

έμοιαζε για δρόμος ήταν ένα φαρδύ μονοπάτι που φιδουσέρονταν προς το ποτάμι κι είχε τόσες λακκούβες και νεροφαγώματα που κινδύνευε κι ο πεζοπόρος ακόμη. Ασφαλώς και δεν περνούσε αυτοκίνητο.

Κατέβηκα σε μισή ώρα. Το πρώτο πράγμα που είδαν τα μάτια μου ήταν μια ανεμόσκαλα που με πέρασε απ' την άλλη μεριά του ποταμιού. Από εκεί και πέρα έχασα λογισμό και λόγια... Ακούστε λοιπόν κάποιον "άλλον" να σας πει τι ακριβώς μού συνέβη. Εγώ αδυνατώ να περιγράψω τη συνέχεια και την πορεία μου στον άξονα αυτό, των θαυμάτων και της ευδαιμονίας...

"Οι σκέψεις έλιωσαν στο μυαλό μου, όταν είδα ψηλά από την ανεμόσκαλα, τη βροντερή χαράδρα να κυλάει τριάντα μέτρα κάτω από τα πόδια μου. Το μυαλό μα και η ψυχή μου πήραν φωτιά, ελευθερώθηκαν από τα γήινα δεσμά τους κι όρμησα, στα παγωμένα νερά, διαβαίνοντας τα τιτάνια βάραθρα.

Χτυπώντας σε πέτρες, σε κοιλώματα και σε

σεις. Που πιεσμένες καθώς ήταν, απελευθέρωναν τη δύναμή τους.

Πέταξα λοιπόν πέρα τις αισθήσεις. Μη με πνίξει η συγκίνηση!

Βούτηξα στο πρώτο νερό. Ήπια το ψύχος του. Δεν ένιωσα τίποτα σχεδόν. Έξω λοιπόν ο πόνο. Τσουύλησα στον πρώτο λείο βράχο, μα "κάτι" σα να με κράτησε. Σε δύο πέτρες ανάμεσα σφηνώθηκε το ένα μου σκέλος. Κάποιος αόρατος, με λευτέρωσε. Συνέχισα...

Απότομα βάθαινε το νερό. Και το κορμί βούλιαζε γλυκά στο μαλακό κενό. Η δίνη με ρουφούσε κι εγώ κρατιόμουν από μια βιώσιμη ηδονή. Αφέθηκα να κυλιστώ στο "όπου" αυτή με οδηγούσε. Η ορμή του νερού με τσουύλησε, δεν με κατάπιε η δίνη. Δεν ένιωσα απόγνωση ή φόβο. Έξω λοιπόν κι η ελπίδα να σωθώ!

Στο επόμενο αόριστο βήμα ένιωσα ρικνές βελόνες να μού στραγγίζουν το αίμα στην καμπύλη του πέλματος. Σήκωσα με ανεξήγητη φρίκη το πόδι μου κι είδα στο πέλμα μου νάχει κολλήσει μια βδέλλα. Αφού ξεθηκάρωσα το

Κατέβηκα σε μισή ώρα. Το πρώτο πράγμα που είδαν τα μάτια μου ήταν μια ανεμόσκαλα που με πέρασε απ' την άλλη μεριά του ποταμιού.

κόχες, συρόμενος απ' την ορμή των νερών, βυθιζόμενος σε διάκενα και γούβες, γλιστρώντας στα ύφαλα, σε μυτίκια βράχων ισορροπώντας, μουσκεύοντας όλο το σώμα, κι ολάνεργη τη διψασμένη από κίνδυνο ψυχή νοτιζοντας...

Όλα τ' αερικά με συνόδευαν και σιγά σιγά μού ξέντυναν τα ρούχα ένα-ένα και τα πάνινα μού κρέμαγαν παπούτσια στο λαιμό, πειράζοντάς με, με όλους τους πρόθυμους συλλογισμούς, έτσι ώστε να πέσω στην παγίδα τους, και, ανέτοιμος όπως ήμουν, ακαριαία να πνιγώ.

Πιάστηκα από τον πρώτο κίνδυνο, το γλιστρήμα, κι αφέθηκα να με σύρει ως κάτω στη λεία του χαίτη. Έριξα βλέμμα άυλο στ' αποτυπώματα της ύλης. Γύρω μου έχαιναν μυστηριώδη οράματα, όρθιες προκλήσεις, αδέσποτες κρυφές φωτοχυσίες, και μια αλλεπάλληλη σειρά από καλά κρυμμένους εωσφόρους.

Δεν έβλεπα πια, δεν άκουγα, δεν αισθανόμουν. Τα πρωτόμορφα πράγματα εισέδυναν με κρότο τρομαχτικό μες στην ψυχή μου, μα δεν έφταναν ν' αποτελειώσουν τις υλικές αισθή-

μαχάρι, έβγαλα τη "φρίκη" (;) προνιζοντας το έναίμο σώμα. Το απόθεσα στο κοίλωμα ενός βράχου.

Με πήρε ένα ζεστό αεράκι, που έβγαινε από τα ηλιοψημένα βράχια του φαραγγιού. Ένωσα τις υγρές του απαλάμες να με σαρκώνουν, έτσι όπως κατάπινα τις πέτρες της ανώμαλης κοίτης.

Δοκίμασα να προχωρήσω. Μπροστά μου αδιέξοδο. Νερό βαθύ κι ορμητικό. Έκανα κύκλους νάβρω πέρασμα. Γύρισα πίσω. Στριφογύριζα σαν παγιδευμένο αγρίμι. Τέλος, αναρριχήθηκα από κάποιες περιέργες οπές των πλευρικών βραχωμάτων. Ψήλωσα ένα μπόι. Κι έπειτα άλλο τόσο. Κι άλλο μετά. Έφτασα τρία μπόγια ψηλά από το νερό. Όμως μπροστά μου έπεφτε ένα ρυάκι με ορμή που έγλειφε τα βράχια και τάκανε λεία και γλιστερά. Δυσκολεύομουν νάβρω πέρασμα και λύση. Όπως όλα όμως είναι θέμα ατσάλινου μυαλού, πήρα να ερευνώ κάποιο στενό πέρασμα του ρυακιού, όπου δεν θα με παράερενε η πτώση του νερού. Πιάστηκα

από τα καμπυλώματα των βράχων και προσε-
κτικά λύγισα το κορμί μου, ώστε να διασχίσω
άσφαλα τη ροή του νερού. Ο βράχος ήταν κά-
θετος, εγώ χαλκομανία πάνω του, με γρα-
πωμένα δάχτυλα και το σφυγμό μου ν'ανα-
σαίνει το κρύο σώμα των βράχων. Η σφιχτή
επιφάνεια των γυμνών μοριών μου έγινε ένα
με τους επάλληλους λίθινους φλοιούς.

Εγώ ή ο βράχος είχαμε μαγνητικές ικανότητες;
Οι νόμοι της βαρύτητας προς στιγμινή αδρανή-
σανε. Κι η ανθρώπινη λογική εξετράπη. Έτσι
ώστε όλα πια να εξαΰλωθούν.

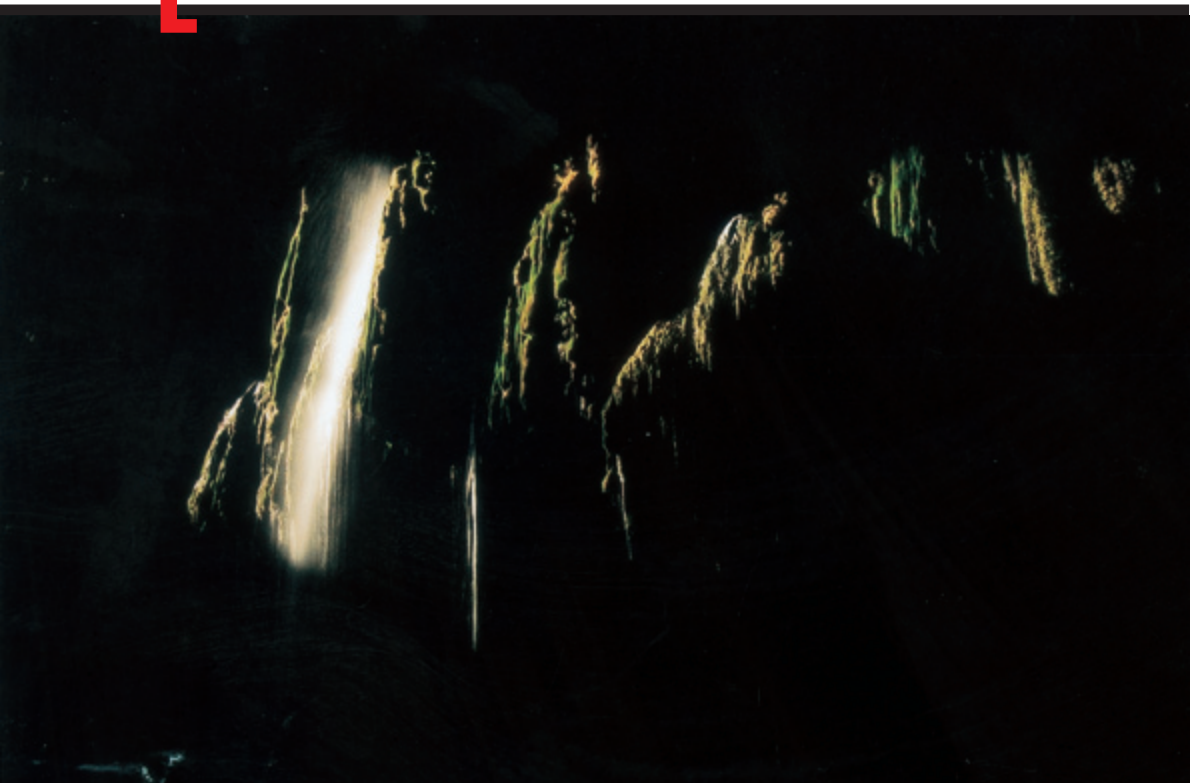
Συνέχιζα την καταχθόνια πορεία μου. Μέσα
από τα διαθλαστικά κρύσταλλα του νερού
έβγαιναν ρωμαλέα χρωματιστά λιθάρια που το
καθένα τους με μαγνήτιζε και με προκαλούσε
να τ'αγγίξω. Έχωνα το χέρι μου κι έπιανα μι-
κρά αρωτοουργήματα της πλαστικής τέχνης. Τα
χάιδευα κι εκείνα μ'ένα υγρό διάβημα στεγνώ-
νανε τη ράχη τους στην απαλάμη μου.

Το αβυσσαλέο χάσμα του φαραγγιού τέλος δεν
είχε. Τώρα με πήγαιναν στροφές κι ανεπαί-
σθητες διαταράξεις κυματισμών. Το νερό που
κατέβαινε μαζί με συρόμενες ύλες, είχε μ' αυ-
τές μια παράξενη σχέση μουρμουριστής αγά-
πης. Πότε ξεχειλίζει και άφριζε σε τοπικά
σημεία, πότε οι μαζικές πηχτές ύλες αναδύον-
ταν απ'το νερό και πρόβαλλαν τα ακανόνιστα
και αιχμηρά μουσούδια τους. Η κοίτη, διαμορ-
φομένη πια από αυτές τις ρευστές αλλαγές, με
κατάπινε όλο και περισσότερο.

Η μέρα πήρε να φεύγει ξαφνικά. Εδώ μέσα
άλλωστε η σχέση του φωτός με τα σκιάσματα
των βράχων ήταν εντελώς αποκαλυπτική σε
μεταλλαγές και ταλαντώσεις. Η σκέψη, "πώς"
θα γύριζα πίσω, με έσπρωχνε μπροστά.

Έπειτα από ένα διάστημα ήπιας λιθοβοαιίας
σε ρηχό νερό, φάνηκε στην άκρη μιας στροφής
έναν πελώριο πρόβολος βράχος με πυκνή

Εδώ μέσα άλλωστε η σχέση του φωτός με τα σκιάσματα
των βράχων ήταν εντελώς αποκαλυπτική σε μεταλλαγές και
ταλαντώσεις

φυτοκάλυψη στην κορφή του. Χαμηλώνοντας ο βράχος κύρτωνε τη ράχη του, ώστε ν' ακουμπάει σχεδόν το ανάστημα της κοίτης του νερού. Από μέσα του άφηνε ένα κενό κι έτσι σχημάτιζε μια σπηλαιώδη είσοδο με φυσική ροή. Από τις κρεμασμένες φυτικές ίνες και τα κλαδίματα των θάμνων αιωρούνταν μυριάδες σταλίδες φυσικής ανάσας. Στάθηκαν από κάτω να μουσκέψω απ'τη δροσιά του.

Ένας κρουνός από βάλσαμο έρρευσε στην ψυχή μου. Αρχισα να βιώνω την αληθινή ουσία του κοσμικού ειδώλου. Έμπαιναν μέσα μου από μυστική είσοδο πια και με ηνιοχούσαν οι χαμένες ανθρώπινες αισθήσεις. Μεταξένια χέρια με χαϊδεύανε και βελούδινα στόματα με νανούριζαν. Ήτανε ναιάδες με θέλγητρα καμωμένα από χλόη και ζεστό φυτικό φιλί. Έτσι, άρχισα να "βλέπω" και να "αισθάνομαι"!.. Σκεπάστηκα από τον βράχο μες στη φυσική του υγρή αγκαλιά. Ένας φρύνος ήρθε δίπλα μου και συσπείρωσε το βλέμμα του απάνω μου. Μισός στο νερό, μισός απέξω, ανοιγόκλεινε τα

σου φωτός που έμπαινε στα μάτια από κάτω προς τα πάνω. Τυφλώθηκα ακαριαία. Πλεύρισα την κόψη του φαραγγιού κι αρπάχτηκα από τις εσοχές του.

Διάχυτα νήματα φωτός και νερού διαθλούσαν το τοπίο και σπασμένα από τη διάθλαση χύνονταν δεξιά κι αριστερά, μέσα κι έξω απ'αυτό. Οι πτώσεις του νερού σε πλάτος, άνοιγαν σαν ομπρέλα που σκέπαζε όλη τη φύση των αισθήσεων. Ήταν παραιίσθηση αυτό ή κάτι άλλο; "Ένα χνουδι ανεπαίσθητο κάθισε πάνω στη μαγική εικόνα του τοπίου. Κι ένα βάρος που μου καθόταν απ'την ερημητική μοναξιά των βράχων διαλύθηκε κι έγινε χαρά και μυστική ευδαιμονία. Κι ενώ όλα τα αισθητά είχαν αποβληθεί, η νόηση των πραγμάτων τα επανέφερε από μόνη της. Αγγίζα σχεδόν το τέλει όραμα του κόσμου.

Έκλεισα τα μάτια, πήρα βαθειά εισπνοή, την κράτησα μέσα μου, ίσα να με πυρώσει, κι έπειτα απελευθέρωσα τον μολυσμένο από τα σωθικά μου αέρα. Ώστε αυτή ήταν η "νέα γη", η

[Ατελείωτα υδάτινα πυρά κατά ριπές εσφενδονίζονταν, από ποια άραγε μήτρα, και ποιο κόλπωμα γης;

θλιμμένα του μάτια. Τράνταζε ολόκληρο το σώμα του απόνα σεισμικό σφυγμό. Πιο κάτω μου νεύανε αθόρυβα και μυστικά, καμιά δεκαριά τρίτωνες, με το λεπτό, μαύρο κι ακαταπόνητο χιτώνιό τους.

Πάτησα προσεχτικά πιο κει μίν και ταράξω τη νάρχη τους. Συνέχισα την έξοδο απ'το εγκόλπιο της στοάς. Οι αντηχήσεις και οι νεροβολισμοί αναστάτωσαν την ψυχή μου. Σήκωσα με κόπο το βλέμμα στα υπερώα νήματα. Το χώμα που έπεφτε απ'την υπερκείμενη χλόη έφτιαχνε αιμούδες με λεπτή ίσκα λάσπης. Πατώντας σε αυτές, βούλιαζα μισό πέλμα. Έτσι χρειαζόταν πρόσθετος κόπος για να βηματίζω μες στο νερό. Ένιωθα τη ραχοκοκαλιά μου να συντρίβεται και να χορεύει μες στην πηχτή πίστα της κοίτης. Ώσπου να ισορροπήσω πάνω στο τεντωμένο σχοινί του ονειρού, βρέθηκα να κυλώ ανάμεσα σε ναιάδες και πλανήτες. Κατηφόρισα λίγα μέτρα απόλυτης αδράνειας. Ξαφνικά -όπως όλα τα μαγικά γίνονται ξαφνικά κι αναπάντεχα - σ'ένα σεισμικό κι ελισσόμενο βάθος μιας εκατοντάδας μέτρων, ανέτειλε μια δέσημη χρο-

επουράνια σφαίρα, που οραματίστηκε ο πρωτόπλαστος;

Ατελείωτα υδάτινα πυρά κατά ριπές εσφενδονίζονταν...από ποια άραγε μήτρα...και ποιο κόλπωμα γης; Ύψωσα το κεφάλι να δροσιστώ. Φόβοι, ελπίδες, αισθήματα, όλα μηδενίστηκαν μεμιάς. Έμεινα καρφωμένος στο κίνημα του νερού και των υδρατιμών. Πλημμύριζε μέσα μου όλη η υδρόβια ιδεολογία. Ένας πάταγος ξεφύτρωνε στο στήθος μου. Η προαιώνια κραυγή του ανθρώπου έβγαине συμπληγής και αλώβητη. Μια μυστική χαρά και μια εξίσου μυστική λύπη βλάστησε στα έγκατα της ψυχής μου. Στριμώχτηκα σε τούτο το τοπίο. Φόρεσα το δέρμα και τα λείψανά του. Με αποστράγγιξε το ίδιο το νερό. Και κάθυγρος, ζήτησα να πιαστώ από κάπου. Γύρω μου μόνον περίοπτα είδωλα και μάσκες, δίνανε ωχρή παράσταση. Ένας χορός από αγρίμια εκύκλωσε τη στενή λωρίδα της αντοχής μου. Ο παράδεισος έβγαине πάνοπλος από τον φανταστικό διάυλο των αισθήσεων. Και μια πάλη ακάθεκτη γεννιόταν μέσα μου. Να "ιδώ" και να "γνωρίσω". Τη

φύση μου και την ψυχή μου. Τι τάχα άλλο νόθελα;”

Είχα τρεις ώρες μέσα σε αυτόν τον απαράμιλλο παράδεισο και δεν νοιάστηκα ούτε στιγμή για το πώς θα γυρίσω πίσω. Καλά είχα κατεβεί, με τη βοήθεια του νερού, η επιστροφή όμως κόντρα στη ροή πώς θα γινόταν; Το νερό κυλούσε με ορμή, είχε όγκο, δεν ήταν εύκολο να το αντιμετωπίσω στα ίσα. Δεν είχα σχοινιά γι' αναρρίχηση ούτε καν τον στοιχειώδη εξοπλισμό για να ασφαλιστώ και να κοντράρω το νερό. Που ορμητικό κατέβαινε ενάντιο στην επιστροφή μου. Οι πλαίνοι βρα-χότοιχοι ήταν πια μούσκεμα κι αδύνατο να με συγκρατήσουν. Δρόμος διαφυγής, εκτός απ' το ουράνιο κενό, κανείς!..

Έπρεπε να επιλέξω: Η κόντρα στο νερό κι ό,τι βγάλει... ή συνέχιση του φαραγγιού, με άγνωστη προοπτική...

Διάλεξα το πρώτο!

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίσα με έφεραν στα όριά μου. Όπου πατούσα και πιανόμυνα για

μάλλον στην αρχή της πρωινής μου διάσχισης. Λαβωμένος, ασταθής και παραλοϊσμένος, με λιγοστές δυνάμεις υπόλοιπο και μπαταρισμένο το ηθικό μου, μα άκρως πανευτυχής, παραδόθηκα στη νάρκη και την τρέλα, καθώς η αρχική μου ανίχνευση ολοκλήρωνε το δράμα της κυρίως μάχης, που έδωσα εκ του συστάδην, δίχως προγραμματισμό και οργάνωση, με μόνο εξοπλισμό τη φαντασία και την τόλμη...

Είχα έτσι ανέλπιστα ολοκληρώσει τη διάσχιση του φαραγγιού στο Πανταβρέχει, με την ψυχή μούσκεμα από τα υγρά νάματα των εικόνων και της ευδαιμονίας...”

Έξι χρόνια μετά, στις 9 του φετινού Οκτώβρη, αποφάσισα να ξαναδοκιμάσω την προσέγγιση στο Πανταβρέχει, κυρίως να ιδώ τι έκαμε η Πολιτεία, γι αυτό το θαύμα, που βρίσκεται καλά κρυμμένο στα έγκατα της Ευρυστανικής ενδοχώρας.

Αυτή τη φορά η είσοδός μου, ήταν αποφασισμένο να γίνει απ' τα **Ψιανά**. Ταξίδεψα ως το **Κρίκελο** με τις καλύτερες προϋποθέσεις. Και-

[Στην καρδιά του φαραγγιού, το φως έπεφτε ορμητικά στα πλαίνα τα τοιχώματα και χρύσιζε με τη σκόνη του τις λειχήνες και τα βρύα

να ισορροπήσω, η βαρύτητα της ροής με αντιγυρνούσε. Οι προσπάθειες πολλές, έπιανε η μία στις τόσες, "άντε καλή συνέχεια", αυτοευχόμυνα...

Ένωθα έναν γίγαντα απέναντί μου να με συντρίβει, κάθε φορά που πήγαινα να παραβληθώ στα ίσα με δαύτον. Η σύγκριση μοιραία κάθε φορά, με καταρράκωνε. Λίγο έδαφος να κερδίζα, σε προώθηση, η κραυγή μου έβγαине τεράστια και καταλυτική. Συνέχιζα, πάντα με το φόβο της επέλασης του σκοταδιού. Η ώρα προχωρούσε με αντίστροφα ανάλογο βηματισμό. Οι σκιές πολλαπλασιαστήκαν, το νερό ακλόνητο στις βουερές στροφές του, να παρασύρει εκτός από τα φερτά απολιφάδια κι εμένα μαζί. Ένα μέτρο μπροστά, δύο πίσω. Έχασα στο τέλος τον μπουσουλά μου και δεν ξέρω πόσο είχα προωθηθεί στην είσοδο του φαραγγιού. Κι εκεί που πίστευα πως δεν θα φτάσω στην αφηρησιά του, διαπίστωσα πως η λογική των βημάτων μου είχε αφηριάζει και υπολόγιζα με σφάλματα μετρήσεων. Είχα φτάσει στο τέλος ή

ρός άριστος, άπνοια, λίγες βροχές ως τότε, νερά ελάχιστα. Στο Κρίκελο μού έδειξαν έναν δρόμο μέσα από το χωριό που έβγαине σε 11 χιλιόμετρα στα Ψιανά.

Πρέπει να πω ότι οι αλλαγές στις σημάσεις και τις υποδείξεις για το Πανταβρέχει ήταν ση-μαντικές. Πινακίδες υπήρχαν πλέον σε πολλά σημεία του δρόμου. Δύο πινακίδες όμως στη διασταύρωση της σήραγγας έδειχναν το Πανταβρέχει, η μία μέσω Καρπενησιού(;), σε 48 χλμ, η άλλη μέσω Κρίκελου, σε 53 χλμ. Προτίμησα τη δεύτερη, που ήταν και η γνωστή - και ως τουλάχιστον αυτή την ώρα-, ασφαλέστερη. Ο χωμάτινος δρόμος από το Κρίκελο στα Ψιανά σε άριστη κατάσταση. Καλοστρωμένος και με μπασιμάτα εντυπωσιακά. Δρόμος επάνω στο φρύδι των βουνών με βαθιές στροφές στις χαράδρες. Λίγο πριν από τα Ψιανά συνάντησα έναν κατηφορικό δρόμο που έβγαине στο ποτάμι και περνούσε ύστερα στον **Άγιο Χαράλαμπο**. Ακριβώς εκεί συνάντησα τρεις κυνηγούς από την περιοχή, που μού υπέδειξαν ως

συντομότερη διαδρομή την πρόσβαση στο Πανταβρόχει από τη Ροσκά, μέσω του Αη-Χαράλαμπου κι όχι από Ψιανά, που το μονοπάτι είναι δύσβατο και απαιτεί τρεις ώρες.

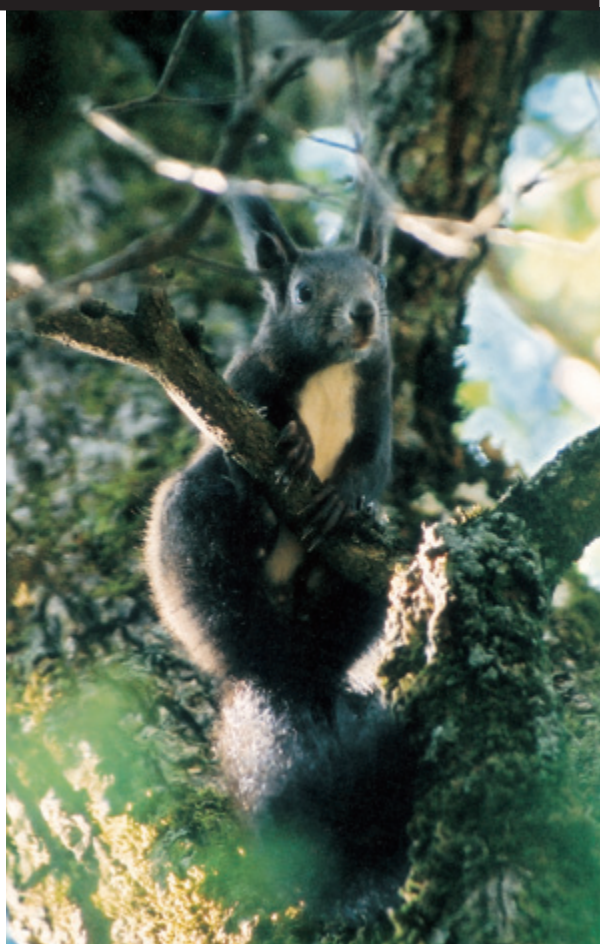
Κατόπτευσα τον ευρύτερο χώρο από ψηλά και είναι αλήθεια πως οι προτοπές των κυνηγών σε συνδυασμό με το απότομο και βαθύ ανάγλυφο των βουνών με απέτρεψαν να συνεχίσω μέσω Ψιανών.

Κατέβηκα τον άθλιο, στενό και ανασφαλή δρομίσκο προς Κρικελοπόταμο. Καλύτερα τέτοιοι δρόμοι ν'αποφεύγονται. Και τούτο διότι οι απότομες στροφές απαιτούν διαρκείς μανούβρες, χώρια τα κοτρώνια που εμποδίζουν την

μυριάδες νάματα των σταγόνων και τις πολλαπλές φωταύγειες των πολύχρωμων τόξων. Ίσως ο Οκτώβρης να είναι πράγματι η καταλληλότερη εποχή για την πορεία ως τους καταρράκτες. Τα τοιχώματα ήταν στεγνά, πλωμένα από τον ήλιο και ζεστά, η ροή του νερού ήπια, μουρμουριστή, συντροφική. Τα ξωτικά και τ' αγρίμια κρυμμένα ή ανύπαρκτα. Μόνο στη ράχη ενός δέντρου, σκαρφαλωμένου στα βράχια μυστικά με παρακολουθούσε ένας σκιουράκος που με κοιτούσε απορημένος. Ούτε βδέλλες, ούτε ερπετά, ούτε ζούδια και φρύνοι. Μονάχα μια σιωπή, ελλειπτική και σαρκωμένη από τις μυρωδιές της αποσυρμένης

„Μόνο στη ράχη ενός δέντρου, σκαρφαλωμένου στα βράχια μυστικά με παρακολουθούσε ένας σκιουράκος που με κοιτούσε απορημένος.

ομαλή κίνηση. Πέρασα στο ανατολικό τείχος μέσα απ' το νερό - πού πολυτέλεια για γεφύρι...- και συνέχισα τη διαδρομή, μέσω Καστανούλας, όπως περιέγραψα στην αρχή. Έφτασα στη Ροσκά κι από κει τώρα είχε ομαλοποιηθεί η κατηφοριά, με την επίστρωση ήπιου χωματόδρομου ως το ποτάμι. Εκεί πλέον υπήρχαν και πινακίδες που έδειχναν τη συνέχεια του χωματινού δρόμου προς **Δολιανά** (Στουρνάρα) και **Μεγάλο Χωριό**. Περνώντας μέσα από το ποτάμι ξανά, που στο σημείο εκείνο ήταν βαθύ και με ικανή δύναμη ροής, μια πινακίδα έδειχνε το Πανταβρόχει σε 900 μέτρα και ένα χώρο στάθμευσης. Πράγμα που εσήμαινε ότι πλέον έχει αποκτήσει πιστούς και λάτρεις το ιδιόμορφο φαράγγι. Η διάσχιση, ήταν πολύ καλύτερη τέτοια εποχή, καθώς υπήρχε μεν αρκετό νερό στην κοίτη, αλλά δεν ξεπερνούσε το ύψος του γόνατου. Στην καρδιά του φαραγγιού, το φως έπεφτε ορμητικά στα πλαϊνά τοιχώματα και χρύσιζε με τη σκόνη του τις λειχήνες και τα βρύα. Τέτοια εποχή και γύρω στις 4 με 5 το απόγευμα ο ήλιος πέφτει κάθετα κι αποκαλύπτει τους πολύρριζους οριζόντες των υδάτων, με τα

πανίδας και του υγρού μετώπου της χλωρίδας. Έφτασα με ανείπωτη χαρά στην καρδιά του φαραγγιού, σε πολύ λιγότερο χρόνο, - περίπου μισή ώρα-, για να με ράνουν πάλι όμως οι ίδιες ρανίδες χρυσού, σμύρνας και λιβανιού του ουραίνιου θόλου. Να με φωτίσουν πια ήρεμα και διαπεραστικά η χρυσόσκονη του απογευματινού ήλιου, οι ευλογίες του Πάνα κι οι ζείδωρες ανάσες της Άρτεμις...

Μετά τη διάσχιση και την επιστροφή, επήρα το δρόμο των Δολιανών για να ολοκληρώσω το νοητό γύρο της χαράδρας του Κρικελοπόταμου και να καταλάβω, γιατί η Νομαρχιακή Περιφέρεια της Ευρυτανίας οδηγεί με τις επίσημες πινακίδες της τους ενδιαφερόμενους από το μεγάλο χωριό στο Πανταβρέχει. Κάθε περιγραφή περιπτεύει. Αυτός ο δρόμος των 23 χλμ (και όχι 20 που λένε οι πινακίδες) από το Μεγάλο Χωριό ως το Πανταβρέχει εκτός του ότι είναι αρκετά στενός, κατοστράχαλος και πετρώδης, είναι συνάμα και πολύ ορεινός, αφού ανεβαίνει στον αυχένα της **Καλιακούδας** σε υψόμετρο 1800 μέτρων περίπου. Η διαδρομή όμως είναι συναρπαστική, καθώς από τον αυχένα έχεις μια φανταστική και μεγαλειώδη εικόνα όλου του κεντρικού πυρήνα της Ευρυτανίας. Ακριβώς από πάνω, σε ελάχιστη από-

σταση, κρέμεται ο εντυπωσιακός κώνος της Καλιακούδας με τα 2101 μέτρα της. Δεξιά σου ορθώνεται η ομαλή κορυφή του Μεγάλου Ισώματος των 1946 μέτρων και πίσω από την Καλιακούδα, η πιο γλυκιά γιρλάντα της Χελιδώνας με τα 1975 μέτρα. Στα πόδια σου δε ξεδιπλώνει η υπέροχη και μοναδική κοιλάδα του Καρπενησιώτη, με το Μικρό και Μεγάλο Χωριό, το Γαύρο, το Κλαύσι, και πιο πέρα το Νόστιμο, το Βουτύρο και τους Κορουσάδες. Πλάγια και δεξιά τα απομονωμένα μεγάλα χωριά της Ανιάδας και του Συγκρέλου. Και πιο πίσω ογκώδες και μυτερό το Βελούχι. Η κάθοδος γίνεται παράλληλα με το σηματοδοτημένο μονοπάτι που ανεβαίνει από το Μεγάλο Χωριό στην κορυφή της Καλιακούδας, που στο διάσελο, κάμπτεται δεξιά κι ανηφορίζει με φουρκέτες την κάθετη σχεδόν ορθοπλαγιά της κορυφής. Συμπέρασμα: Η πιο όμορφη, οδικά ηπιότερη και συναρπαστική διαδρομή και το πιο δυνατό μπάσιμο στη φαράγγα του Πανταβρέχει, κατά την άποψή μου, είναι αυτό της **Ροσκάς, μέσω Δομνίστας**. Προσφέρει άπειρα θαύματα και εκπληκτικές εντάσεις ομορφιάς και αναφωνήσεων. Το Πανταβρέχει όμως ακόμη και σήμερα θα παραμένει απλησίαστο και δυσπρόσιτο στους κοινούς θνητούς. Κι ευτυχώς!...